

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Бабінян Л.Н., Барамідзе А.І.

студенти,

Науковий керівник: Черба В.М.

доцент,

Університет митної справи та фінансів

СУЧАСНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Процеси розвитку ринкової економіки в Україні зумовлюють значні перетворення у системі соціально-трудових відносин. Кризові явища у вітчизняній економіці негативно впливають на рівень заробітної плати, а отже, і на рівень добробуту громадян, які працюють. Зниження рівня доходів населення спричиняє скорочення їхнього платоспроможного попиту, що впливає на зменшення обсягів виробництва. В умовах кризи роботодавці не мають змоги підвищувати, а подекуди й виплачувати заробітну плату. Саме тому однією з базових проблем усіх змін у вітчизняній економіці є становлення адекватної до сучасних умов ефективної системи регулювання оплати праці та соціального захисту населення.

Соціальний захист у сучасних умовах пропонується розглядати як функціонально-інституціональну систему гарантування всьому населенню країни гідного життя. Удосконалення механізму соціального захисту зайнятих в Україні вимагає системного підходу.

Соціальний захист упроваджується шляхом встановлення основних соціальних гарантій, механізмів їх реалізації, а також функцій надання соціальної підтримки. Традиційно поняття соціального захисту асоціюється, у першу чергу, із комплексом заходів соціального забезпечення, тобто виплатами допомог, компенсацій, дотацій, тобто він виступає набором механізмів забезпечення мінімальних державних гарантій. Вибір конкретних напрямків дії того чи іншого механізму соціального захисту у кожній країні визначається цілями і пріоритетами соціальної політики. В країнах з ринковою економікою ступінь державного регулювання соціальних процесів носить, переважно, непрямий характер. Однак, у більшості випадків, застосування адміністративних методів є об'єктивно виправданим внаслідок необхідного управлінського впливу держави на ринкові відносини [1].

Інструментом системи соціального захисту та її невід'ємною складовою є система соціальних послуг. Проектом Закону України «Про соціальні послуги» визначено, що соціальні послуги – це комплекс заходів із надання допомоги особам, певним соціальним групам, котрі перебувають у складних

життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем.

Основним базовим елементом соціального захисту в країнах з ринковою економікою є соціальне страхування, яке дозволяє наблизити систему соціального захисту безпосередньо до працюючого населення, родин і трудових колективів, а також має унікальну властивість соціального стабілізатора суспільства. Соціальне страхування має два різновиди: загальнообов'язкове державне та добровільне.

На жаль, добровільне соціальне страхування ще не набуло поширення серед українського населення, у першу чергу це пов'язано з незначною кількістю населення, спроможного подбати про себе та власну сім'ю у зв'язку з низькими доходами, пасивністю бізнесу щодо соціальної відповідальності перед працівниками. Страховиками є цільові страхові фонди з: пенсійного страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, медичного страхування; страхування на випадок безробіття.

Отже, саме соціальне страхування дозволяє мінімізувати вплив соціальних ризиків чи взагалі попередити виникнення інших, що виникають у процесі життя людини. Як один з інструментів соціальної політики нашої держави соціальне страхування забезпечує підтримку саме працездатного населення. Важливе місце в соціальній інфраструктурі України посідають фонди соціального страхування. Сьогодні, відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, діють три цільові страхові фонди: Фонд соціального страхування України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Пенсійний фонд України. Це некомерційні самоврядні організації (крім Пенсійного фонду України, правовий статус якого має особливості), які діють на підставі статутів, що затверджуються правліннями фондів [3].

Конституцією України гарантовано право кожного громадянина на працю та гідну винагороду за неї. А прагнення України до євроінтеграції зобов'язує державу запроваджувати європейські соціальні цінності в країні, у тому числі, щодо оцінювання праці. Зокрема, стаття 4 Європейської соціальної хартії визначає право працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм та їхнім сім'ям гідний життєвий рівень. Принципово важливим питанням для України є вихід на рівень європейського стандарту оцінки робочої сили. За даними Eurostat на 2015 р. робоча сила в Україні недооцінена в порівнянні з середньою в ЄС і Єврозоні вдвічі, а в порівнянні з Бельгією, Францією, Швецією – в 4 рази (рис. 1).

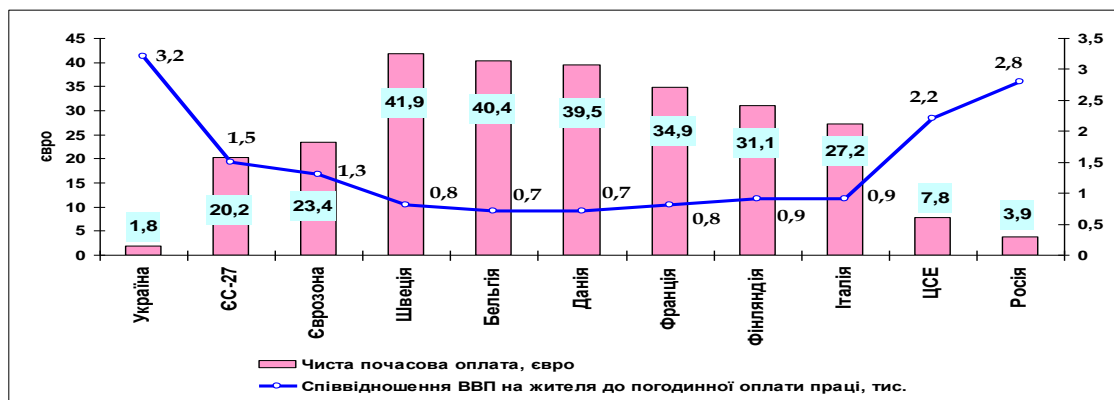

Рис. 1. Показники оцінки робочої сили

Порівняння даних вибіркового обстеження вартості робочої сили по Україні з інформацією аналогічного дослідження по країнах ЄС свідчить про подібність структури витрат на працівників (частка заробітної плати коливається від 60% до 85%) та водночас значно нижчу її вартість. Наприклад, середньомісячні витрати з розрахунку на одного працівника у 2015 р. склали у Румунії 898 доларів США, Латвії – 1160, Литві – 1201, Польщі – 1563, Чеській Республіці – 2034, у Великобританії – 3955, Іспанії – 4233, Німеччині – 5731, Франції – 6105, Данії – 7023 доларів США. Показник витрат на одного працівника по Україні у 2015 р. склав 508 доларів США.

За характерним показником ефективності економіки – продуктивністю праці – країни ЄС випереджають Україну у 4 рази, що, в першу чергу, свідчить про відсталість технологій та застарілість обладнання, а не про вину працівників, бо за таких умов праця є суттєво більш трудозатратною.

Позитивною динамікою останніх років стало підвищення номінальної середньомісячної заробітної плати, яка за станом на 01.08.2017 р. складає 7114 грн. При цьому середня заробітна плата перевищила розмір законодавчо встановленого прожиткового мінімуму в 4,38 рази

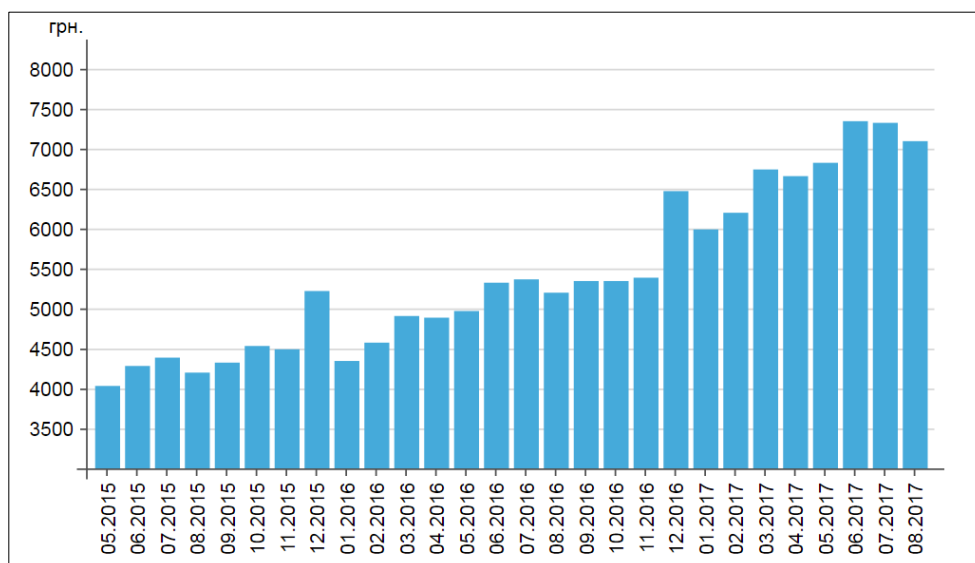

Рис. 2. Динаміка середньої заробітної плати у 2015–2017 рр., грн.

Проте, незважаючи на постійне зростання номінальної заробітної плати, її середньомісячний розмір в Україні за даними UNECE майже в 11 разів нижче, ніж в ЄС (рис. 3). За темпом зростання заробітної плати наша країна посідає останнє місце навіть серед країн СНД.

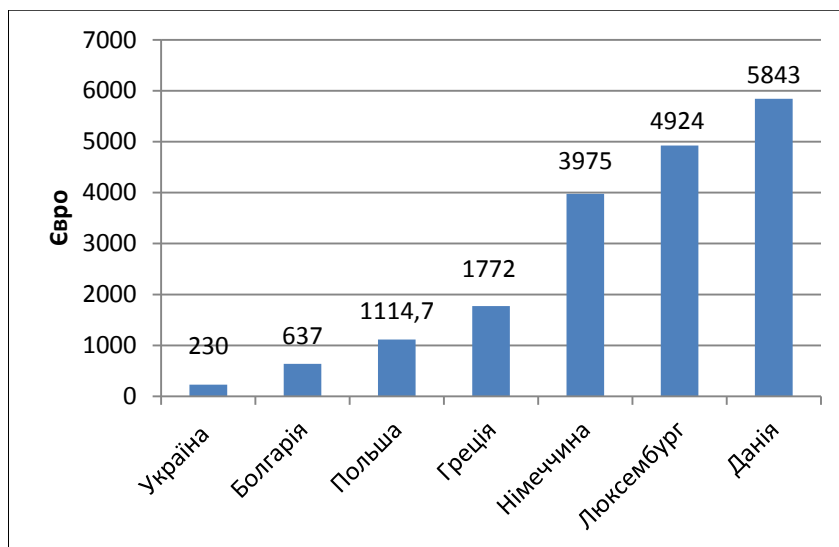

Рис. 3. Середньомісячна заробітна плата у 2017 р., євро [2]

Незважаючи на численні наміри українських керівників реформувати соціальну політику, які задекларовані та затверджені у десятках нормативно-правових актів, результатом їхньої діяльності з 1991 року стало: скорочення кількості населення; зростання кількості людей, яких утримує держава; зниження рівня добробуту населення. Більше того, за 25 років незалежності жоден уряд не спромігся реалізувати реальні реформи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення. Соціальна політика залишається другорядною і не пріоритетною, незважаючи на сучасні виклики у цій сфері, спричинені російською агресією: поява внутрішньо переміщених осіб і учасників АТО та членів їхніх сімей, які потребують особливої уваги від держави. Соціальна сфера в Україні залишається радянською і за своєю формою, і за суттю, і за ставленням до людини.

Система соціального страхування України характеризується високим демоекономічним навантаженням та порушенням на цій основі фінансової стійкості. Її реформування має бути спрямоване на підтримку збалансованості соціальних фондів. З цією метою основними заходами держави повинні бути поступове скорочення соціальних нарахувань на фонд оплати праці та посилений контроль за легалізацією тіньових доходів. При цьому додатковими умовами оптимізації функціонування системи виступає активне стимулювання збільшення попиту на робочу силу та розширення бази відрахувань.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносинами:[підручник] / О.А. Грішнова; 4-те вид., оновлене. – К.: Знання, 2009. С. 274-291.
2. Заробітна плата населення за 2017 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dvn_kv15_u.htm.
3. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика: [монографія] / І.В. Рудкевич. – Донецьк: Ємельянова Т.В., 2011. – 463 с.